

УДК 343

Л. М. Демидова, доктор юридичних наук, доцент, керівник наукових робіт сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків;

Д. П. Євтєєва, кандидат юридичних наук, науковий співробітник сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

АКАДЕМІК В. В. СТАШИС І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СЕКТОРУ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ БОРЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Розглядається роль академіка В. В. Сташиса у становленні сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України; наводяться основні віхи в діяльності сектору; указуються найбільш вагомі результати його наукової роботи.

Ключові слова: *сектор дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю, кримінальне право, закон про кримінальну відповідальність, злочин, покарання.*

На початку 90-х рр. ХХ ст. із прийняттям незалежності в Україні назріла потреба докорінної перебудови всієї системи власного законодавства та практики його застосування. Створення у 1993 р. Академії правових наук України (нині – Національна академія правових наук України) вплинуло на правотворчі та правозастосовні процеси, які зумовили реформування всієї правової системи нашої держави.

У числі академіків-засновників Національної академії правових наук України був Володимир Володимирович Сташис. У планах розбудови цієї установи була організація мережі спеціалізованих інститутів, одним із яких став Інститут вивчення проблем злочинності (нині – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса). Метою його створення стало проведення теоретичних і прикладних досліджень у сфері боротьби зі злочинністю. Цю ідею активно відстоював, а згодом взявся за її втілення В. В. Сташис.

У структурі Інституту в межах відділу кримінально-правових проблем та кримінально-виконавчого законодавства було сформовано сектор кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю (з 2007 р. – сектор дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю). Діяльність останнього присвячена вивченню основних проблем кримінального права з метою запровадження до юридичної науки та практики сучасних напрацювань, розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

За ініціативою та сприяння В. В. Сташиса підготовлено належну матеріально-технічну та наукову базу, яка надала можливість проводити дослідження науковцями Інституту взагалі й колективом сектору зокрема. З моменту створення Інституту В. В. Сташис був керівником фундаментальних та прикладних тем, що розроблялися науковцями сектору.

Зі створенням Інституту і сектору з 1995 р. протягом майже шести років основним напрямом роботи науковців стала робота над проектом нового Кримінального кодексу України. Необхідність цього була викликана насамперед тим, що правова держава, яка розбудовується в Україні, вже не могла функціонувати без відповідної законодавчої бази, у тому числі у сфері боротьби зі злочинністю. Саме такою законодавчою базою у цій сфері і виявився Кримінальний кодекс КК 1960 р. у чинній на той час редакції хоча і піддавався змінам та доповненням, однак уже не відповідав реаліям України, яка набула незалежності.

У ІV кв. 1996 р. науковці сектору взяли участь у дослідженні під назвою «Проект Закону “Про введення в дію Кримінального кодексу України”» (науковий керівник – професор В. В. Сташис).

Участь співробітників сектору в розробці проекту нового Кримінального кодексу здійснювалася під керівництвом авторитетніших у нашій та інших країнах фахівців у галузі кримінального права, засновників Харківської школи кримінального права – академіка Національної академії наук України, професора Василя Яковича Тація та академіка Академії правових наук України, професора Володимира Володимировича Сташиса. 4 жовтня 1995 р. Президент України видав розпорядження № 267/95-рп щодо призначення президента Академії правових наук України, ректора Національної юридичної академії України Василя Яковича Тація головою комісії з доопрацювання та узгодження Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України. До складу робочої групи з підготовки проекту Кримінального кодексу України, затвердженої Кабінетом Міністрів України, крім її керівника – академіка В. Я. Тація, увійшли професор В. В. Сташис (заступник керівника групи) і професор В. І. Борисов – директор Інституту вивчення проблем злочинності.

Разом із ними найактивнішу участь у розробці проекту Кодексу, його широкому обговоренні в наукових колах та серед практичних працівників, а також реалізації пропозицій та зауважень, висловлених під час дискусії, взяли професори М. І. Бажанов та Ю. В. Баулін. Вони виступали не лише організаторами й одночасно виконавцями цієї великої роботи, а й рецензентами всіх зауважень, які надходили від інших зацікавлених у цій важливішій роботі осіб. Вагомим підсумком таких творчих пошуків стала підготовка разом із фахівцями кафедри кримінального права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого¹ майже трьох десятків томів робочих матеріалів до проекту КК України. Наукові надбання розробників цієї теми майже у повному обсязі були впроваджені в новому КК України 2001 р.

Текст проекту, наданий у вересні 1995 р., виявився по суті четвертою редакцією (варіантом), а в березні 1996 р. – п'ятою його редакцією (варіантом). Цей варіант проекту Кримінального кодексу України обговорювався у червні 1996 р. у м. Києві на робочій

¹ Нині – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

нараді експертів Ради Європи із членами робочої групи з підготовки проекту КК України, де він отримав позитивну оцінку експертів.

Продовження роботи над проектом у першу чергу було викликано прийняттям нової Конституції України, і вже шоста його редакція врахувала суттєві зміни в правових, соціальних, державних і громадських питаннях, проголошених Основним Законом нашої країни. Цей документ характеризується системністю, вивіреною диференціацією і значною деталізацією положень його Загальної частини, що викликалося необхідністю заповнити законодавчі прогалини, притаманні КК 1960 р. Крім того, з'явилися нові інститути, які потребували спеціального регулювання (наприклад, інститут множинності злочинів). Це викликало необхідність формулювання нових положень Кодексу (наприклад, про правові наслідки вироку суду іноземної держави, уявну оборону, добровільну відмову співучасників та ін.).

Особлива частина проекту Кодексу в наведеній редакції теж була системним формалізованим утворенням, що складалася з 19 розділів замість 11 глав у КК 1960 р. У ній з'явилися злочинні посягання, що не вписувалися в систему Особливої частини КК 1960 р. (екологічні злочини (розділ VIII Особливої частини проекту), злочини проти миру та безпеки людства (розділ XIX Особливої частини проекту)). Крім того, у проекті була реалізована соціальна потреба виділення в самостійні глави Особливої частини таких посягань, як злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, злочини проти безпеки виробництва, злочини у сфері обігу наркотичних засобів та проти здоров'я населення тощо. Запропонована в проекті система є більш зручною для застосування та такою, що відповідає досягненням науки. Уперше в проекті статті, що охороняють безпеку виробництва, зведені в один самостійний розділ із нормами, які зберегли свою редакцію в чинному КК. Це є результатом упровадження наукових розробок професора В. І. Борисова, викладених у його докторській дисертації та оприлюднених у наукових працях. Документ містив так само багато інших прогресивних новел.

Як зазначають голова й члени робочої групи з підготовки проекту КК України професори В. Я. Тацій, Ю. В. Баулін, В. В. Сташис, у ньому, зокрема, було передбачено закріплення таких принципів: єдиним законодавчим актом про кримінальну відповідальність є кодекс; немає злочину – немає покарання без вказівки на це в кримінальному законі; єдиною підставою кримінальної відповідальності визнається наявність у діях особи ознак складу злочину, передбаченого в кримінальному законі; відповідальність повинна мати особистий характер і наставати за винну поведінку. Також у проекті були відбиті такі концептуальні положення:

- посилення відповідальності за вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів із наданням можливості застосування до осіб, що вчинили менш тяжкі злочини, покарань, не пов'язаних з позбавленням волі;

- систему покарань побудовано від менш суворого до більш суворого;

- розширено перелік норм, що надають можливість звільнити особу від кримінальної відповідальності та покарання;

- відмова від поняття «особливо небезпечний рецидивіст»;

- наявність низки заохочувальних норм, що стимулюють позитивну посткримінальну поведінку;

- включення до Загальної частини самостійного розділу про особливості відповідальності неповнолітніх та ін.

Ураховуючи завдання, що виконує сектор дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю, його керівниками завжди призначалися фахівці в галузі кримінального права, які мають вагомні результати в самостійних дослідженнях проблем кримінального права. Із дня існування до 2000 р. сектор очолював кандидат юридичних наук, доцент В. П. Ємельянов. У 2000–2001 рр. структурним підрозділом керувала кандидат юридичних наук, доцент Л. В. Дорош. Протягом 1995–1996 рр. вирішувалися питання кадрового забезпечення сектору, після чого з 1997 р. було розпочато розробку фундаментальної теми «Кримінальне право України. Проблеми теорії і практики застосування» (І кв. 1997 р. – І кв. 2002 р., науковий керівник – академік-секретар відділення кримінально-правових проблем НАПрН України, професор В. В. Сташис).

Метою цього дослідження стали наукове осмислення як нових кримінально-правових інститутів, так і відомих раніше, але таких, що зазнали впливу сучасного розвитку суспільства; розробка нових концепцій, спрямованих на вдосконалення теорії і практики застосування кримінального права України. У ході проведеного дослідження були запропоновані шляхи вдосконалення системи Особливої частини КК України, розроблені питання визначення понять окремих злочинів, розглянуті наукові засади кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності, побудована концептуальна модель понятійного апарату в антитерористичному законодавстві та науці кримінального права на базі порівняльного аналізу законодавства про кримінальну відповідальність різних країн та міжнародних конвенцій, визначені поняття, сутність та ознаки тероризму та злочинів терористичної спрямованості, а також запропоновані шляхи і способи подальшого вдосконалення та уніфікації законодавства про кримінальну відповідальність.

Результати дослідження застосовувалися в законопроектній діяльності Верховної Ради України, діяльності правозастосовних органів, науково-дослідній роботі та навчальному процесі. Так само у цей час велася активна законопроектна робота в суміжних напрямках. Наприклад, науковці сектору разом з іншими співробітниками Інституту брали участь у підготовці проектів законів і підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, були надані:

– пропозиції до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін., 1997);

– проект Закону України «Про боротьбу з тероризмом», що був спрямований до Антитерористичного центру при СБУ України (В. І. Борисов, В. П. Ємельянов та ін., 2001–2002) тощо.

Після прийняття 5 вересня 2001 р. Верховною Радою України нового Кримінального кодексу України новими напрямками наукової діяльності сектору стали: допомога правоохоронним та судовим органам у застосуванні його положень шляхом їх роз'яснення; робота над проектами постанов Пленуму Верховного Суду України; участь у проведенні семінарів, читання лекцій для практичних працівників.

Із 2002 р. по вересень 2006 р. сектором завідувала доктор юридичних наук, професор Н. О. Гуторова. Під час її керівництва науковці сектору працювали над фундаментальною темою «Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності та покарання» (II кв. 2002 р. – I кв. 2007 р., науковий керівник – В. В. Сташис).

У рамках цього дослідження робота проводилася за напрямками: 1) кримінальне законодавство України як нормативно-правова засада кримінальної відповідальності та покарання; 2) теоретичні проблеми звільнення від кримінальної відповідальності за КК; 3) питання Особливої частини кримінального права України і проблеми вдосконалення кримінальної відповідальності та покарання за окремі види злочинів; 4) практика застосування кримінальної відповідальності та покарання до осіб, визнаних винними в учиненні окремих видів злочинів, пропозиції щодо її удосконалення.

За цей період науковці сектору також входили до творчих колективів, які займалися реалізацією завдань прикладних тем:

– «Проведення дослідження з питань боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів» (термін виконання: II кв. 2002 р. – IV кв. 2003 р., науковий керівник – Ю. В. Баулін);

– «Проведення дослідження проблем протидії торгівлі людьми як виду діяльності організованої злочинності та розробка заходів, спрямованих на поширення у громадян знань та навичок, необхідних їм для того, щоб не стати жертвами зазначених злочинів» на виконання Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002–2005 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2002 р. № 776 (термін виконання: I кв. 2004 р. – IV кв. 2005 р., науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Н. О. Гуторова);

– «Дослідження кримінально-правових проблем захисту прав та законних інтересів потерпілих від злочину» (термін виконання: II кв. 2006 р. – IV кв. 2007 р., керівник теми – Ю. В. Баулін) загальноінститутського наукового дослідження «Проблеми захисту прав та законних інтересів потерпілих від злочинів».

Окрім того, у зазначений проміжок часу співробітники колективу сектору брали участь у конкурсних дослідженнях:

– «Кримінально-правова боротьба з організованою злочинністю у сфері господарської діяльності», що виконувалось у межах реалізації Програми Академії правових наук України та Національного інституту юстиції Департаменту юстиції США за напрямом «Діяльність правоохоронних органів по боротьбі з організованою злочинністю» (2002);

– за Програмою малих грантів (конкурс №9) Американського університету (м. Вашингтон, США) та Харківського Центру вивчення організованої злочинності (Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого) (2002).

Період часу з 2002 по 2006 р. також позначився активною законопроектною роботою. Співробітниками сектору було запропоновано або взято участь у підготовці проектів таких законів та інших нормативно-правових актів, як, зокрема:

– проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за злочини терористичної спрямованості» (В. П. Ємельянов, 2003);

– проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо змін редакції статей 198, 209, 209¹ КК» (В. І. Борисов, Н. О. Гуторова, Л. В. Дорош, О. М. Лемешко, О. І. Перепелиця, 2003);

– проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо змін до статей 361, 362 та 363 КК» (В. В. Сташис, Н. О. Гуторова, 2003);

– проект Закону України «Про внесення змін до ч. 2 ст. 255 КК України» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Н. О. Гуторова, 2003) та ін.

Необхідно підкреслити, що у зв'язку з набуттям чинності КК України 2001 р. саме в цей час значно активізувалася діяльність колективу сектору щодо співробітництва з вищими судовими органами – його науковці постійно залучалися до підготовки низки проектів постанов Пленуму Верховного Суду України, зокрема:

– «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Л. В. Дорош, 2002);

– «Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Л. В. Дорош та ін., 2002);

– «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Л. В. Дорош, 2006);

– «Про судову практику у справах про необхідну оборону» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Л. В. Дорош, 2002);

– «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Л. В. Дорош та ін., 2003);

– «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» (В. В. Сташис, В. І. Борисов, Н. О. Гуторова, Л. В. Дорош та ін., 2003).

У цей період необхідно відмітити також плідне співробітництво колективу сектору з академіком НАПрН України Ю. В. Бауліним, який очолював Інститут вивчення проблем злочинності у 2005–2008 рр.

Із вересня 2006 р. по жовтень 2011 р. завідувачем сектору працювала кандидат юридичних наук, доцент Л. М. Демидова. За час її керівництва зусилля науковців спрямовувалися на роботу над фундаментальною темою «Фундаментальні та прикладні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні» (І кв. 2007 р. – І кв. 2012 р., керівники теми – В. В. Сташис (до 2 листопада 2011 р.), В. І. Борисов (з 2 листопада 2011 р.).

Метою роботи стало вирішення питань кримінальної відповідальності за окремі злочини у сфері господарської діяльності, проти доквілля, правосуддя, а також теоретичне обґрунтування практики притягнення осіб, винних у вчиненні злочинів, до кримінальної відповідальності та застосування до них покарання. Результати проведених наукових досліджень упроваджено в юридичну практику та діяльність державних органів. Цьому, зокрема, сприя-

ло видання монографій, науково-практичних коментарів, наукових статей тощо.

За цей період співробітники сектору також були членами тимчасових творчих колективів із розробки таких прикладних тем наукових досліджень, як:

– «Теоретичні проблеми забезпечення ефективності застосування кримінально-правових норм органами досудового слідства та прокурором» (термін виконання: I кв. 2007 р. – IV кв. 2009 р.; керівник підтеми – В. І. Борисов) у межах виконання загальної теми «Розробка критеріїв ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні та шляхів її підвищення» (керівник теми – В. С. Зеленецький);

– «Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства» (термін виконання: I кв. 2008 р. – IV кв. 2010 р.; керівник підтеми – Л. М. Демидова) у межах виконання загальної теми «Теоретичні проблеми забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні» (керівник теми – В. І. Борисов);

– «Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення» (термін виконання: I кв. 2010 р. – IV кв. 2012 р.) у межах загального наукового дослідження «Комплексне дослідження кримінально-правових, кримінально-процесуальних, криміналістичних та кримінологічних заходів протидії корупційній злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства» (керівник теми – В. І. Борисов).

Що стосується законопроектних робіт, то за цей період безпосередньо або за участю фахівців сектору підготовлено:

– зауваження та пропозиції до проектів законів України, якими регулюватиметься організація діяльності щодо проведення азартних ігор («Про державне регулювання організації діяльності з проведення азартних ігор» (від 13 листопада 2006 р.), «Про азартні ігри» (від 21 листопада 2006 р.), «Про правове регулювання організації і проведення азартних ігор на території України» (від 24 листопада 2006 р.)), підготовлені за дорученням Міністерства юстиції України (Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, О. М. Лемешко, 2006);

– зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України (ст. 202 КК)», підготовлені на запит Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (Ю. В. Баулін, Л. М. Демидова, О. М. Лемешко, 2007);

– зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до КК України (щодо посилення відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів)» від 27 листопада 2007 р., підготовлені на прохання Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, 2008);

– зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до ст. 382 КК України (щодо посилення кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення)» від 12 грудня 2007 р., підготовлені на прохання Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, О. М. Лемешко, 2008), та низка інших.

Окрім того, були надані наукові висновки на проекти законів та інших нормативно-правових актів:

– науково-правовий висновок на проект Закону України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство)», підготовлений за дорученням Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права (Ю. В. Баулін, Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, 2007);

– науково-правовий висновок на проект Закону України «Про заборону проведення гіпнозу та інших методів психічного або біоенергетичного впливу на свідомість людини», підготовлений на запит автора законопроекту народного депутата України К. Є. Лук'янової (Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, О. М. Лемешко, 2008);

– науково-правовий висновок на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України (щодо спеціальної конфіскації)», розроблений на

виконання п. 39 Плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» на період до 2010 р., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2007 р. № 657-р. Висновок підготовлений на запит Міністерства юстиції України (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, О. М. Лемешко, М. М. Панов, 2008) тощо.

Водночас продовжувалася співпраця колективу сектору з високими судовими органами України. Можна відмітити, зокрема, підготовку фахівцями сектору наукових висновків на такі проекти постанов Пленуму Верховного Суду України, як:

– «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» (Л. В. Дорош, 2005);

– «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності» (Л. В. Дорош, 2005);

– «Про судову практику у справах про хуліганство» (О. М. Лемешко, 2006);

– «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» (друге читання) (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, Л. В. Дорош, 2007);

– «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» (В. І. Борисов, О. О. Пашенко, 2008);

– «Про практику застосування судами законодавства про повторність, сукупність, рецидив злочинів та їх правові наслідки» (В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін., 2009);

– «Про судову практику у справах про злочини проти власності» (В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін., 2009) та ін.

У 2011 р. пішов із життя академік НАПрН України, професор В. В. Сташис. До останньої миті свого життя він був керівником фундаментальних досліджень, що проводилися в Інституті. Ту справу, яку він розпочав, сьогодні продовжують науковці сектору у своїй роботі.

Із жовтня 2011 р. по серпень 2014 р. завідувачем сектору був кандидат юридичних наук, доцент О. О. Пашенко, а з вересня 2014 р. по цей час доктор юридичних наук, доцент Л. М. Демидова. З 2012 р. по теперішній час співробітники сектора проводять дослідження за темою «Теоретичні питання удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування» (І кв. 2012 р. – IV кв. 2016 р., керівник – доктор юридичних наук, професор, академік НАН України В. Я. Тацій).

За останній період співробітники сектору брали постійну участь у законопроектній та іншій нормотворчій роботі. Вони підготували низку законопроектів, доповідних записок, науково-правових висновків та пропозицій і зауважень на законопроекти щодо внесення змін до Загальної та/або Особливої частин КК України, інших питань законодавчого та правозастосовчого забезпечення боротьби зі злочинністю, зокрема:

– доповідну записку до Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України з питання узгодження положень розділу XVII “Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг” із кримінально-процесуальним законодавством» (В. І. Борисов, Т. А. Павленко, М. В. Шепітько, 2013);

– науково-правовий висновок на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (щодо внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України) на запит Голови Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності А. А. Кожем’якіна (В. І. Борисов, О. О. Пашенко, 2012);

– зауваження на проект Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про захист суспільної моралі” (щодо визначення засад державної політики з обігу продукції сексуального характеру)» (О. О. Пашенко, 2012);

– науково-правовий висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відпо-

відальності за посягання у сфері інформаційної безпеки» (В. І. Борисов, 2012);

– пропозиції до проекту Плану заходів із реалізації стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р. (В. І. Борисов, 2013);

– судження щодо напрямів подальшого вдосконалення державної системи управління у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та пропозиції щодо рішення Ради національної безпеки і оборони України, підготовлені на запит секретаря Ради національної безпеки і оборони України (Т. А. Павленко, 2013);

– пропозиції до Концепції реформування правоохоронних органів та можливості введення до проекту Конституції України розділу «Охорона Конституції» або «Контрольна влада» (В. І. Борисов, 2012);

– зауваження та пропозиції на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку призначення та виконання покарання у виді довічного позбавлення волі», поданого народним депутатом України В. С. Журавським (О. О. Пащенко, 2014);

– проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (у частині вдосконалення норми, передбаченої ст. 167 КК)» та пояснювальну записку до нього (Д. П. Євтеєва, 2014);

– зауваження та пропозиції на проект Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”» (Л. М. Демидова, 2014);

– науково-правовий висновок на законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення ролі громадянського суспільства в боротьбі з корупційними злочинами» в частині внесення змін до статей 201, 359 Кримінального кодексу України (щодо спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації) (Л. М. Демидова, М. В. Шепітько, 2015);

– зауваження та пропозиції на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення законодав-

ства у сфері підтвердження відповідності, виготовлення, виробництво, реалізацію, придбання продукції, робіт та послуг, що призвело до створення реальної або потенційної загрози національній безпеці України у воєнній сфері» (Л. М. Демидова, Т. А. Павленко, 2015) та ін.

Протягом останніх п'яти років значно активізувалося наукове супроводження діяльності Верховного Суду України і Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Фахівцями сектору підготовлено на запити суддів науково-правові висновки з багатьох питань неоднакового застосування судами норм кримінального права та їх роз'яснення. Зокрема:

– науково-правовий висновок щодо норми матеріального права, яка неоднаково застосована судом касаційної інстанції з приводу встановлення мотивів, за якими може бути вчинено злочин, передбачений ч. 2 ст. 307 КК України, та визначення порядку призначення за нього додаткового покарання у виді конфіскації майна (Л. М. Демидова, С. В. Гізімчук, Т. А. Павленко, 2011);

– науково-правовий висновок щодо норми матеріального права, яка неоднаково застосована судом касаційної інстанції з приводу можливості віднесення особистого спеціального платіжного засобу до важливих особистих документів та визнання банківської пластикової картки предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК України (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, С. В. Гізімчук, О. О. Пашенко, 2011);

– науково-правовий висновок щодо норми кримінального закону, яка неоднаково була застосована судом касаційної інстанції з приводу можливості призначення такого покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (призначеного як додаткового) (М. В. Шепітько, 2012);

– науково-правовий висновок щодо норми кримінального закону, яка неоднаково застосована судом касаційної інстанції з приводу застосування обставини «поєднане з вимаганням» при кваліфікації діянь ст. 368 КК України (В. І. Борисов, О. О. Пашенко, 2012);

– науково-правовий висновок стосовно ч. 1 ст. 375 Кримінального кодексу України, яка неоднаково застосована судом касаційної

інстанції щодо подібних суспільно небезпечних діянь, виконаний на доручення судді Верховного Суду України Т. С. Тарана (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, О. О. Пашенко, 2014);

– науково-правовий висновок стосовно ч. 1 ст. 190, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15 та ч. 4 ст. 369 Кримінального кодексу України, які неоднаково застосовані судом касаційної інстанції щодо подібних суспільно небезпечних діянь, виконаний на доручення судді Верховного Суду України Л. Ф. Глоса (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, О. О. Пашенко, 2015);

– науково-правовий висновок щодо ч. 2 ст. 286 Кримінального кодексу України, яка неоднаково застосована судом касаційної інстанції стосовно подібних суспільно небезпечних діянь, виконаний на доручення судді Верховного Суду України Т. В. Гошовської (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, Т. А. Павленко, 2015);

– відповідь на запит заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ С. І. Кравченка (щодо приміток 3 і 4 до ст. 364 КК України та абз. 2 п. 1 Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України») (В. І. Борисов, Л. М. Демидова, 2015).

Значна робота проводилася науковцями сектору над проектом Кодексу про кримінальні проступки, що включало розробку та обґрунтування пропозицій до Концепції запровадження такого виду правопорушення (Л. М. Демидова, 2010–2011).

Як уже зазначалося, співробітники сектору постійно займаються законотворчою й експертною діяльністю. За останні 10 років підготовлено науково-правових висновків на 250 проектів законів, інших нормативно-правових актів органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Чимало пропозицій сектору знайшло впровадження у нормотворчості.

Результати наукових розробок співробітників сектору направляються для впровадження в органи державної влади, зокрема, з питань боротьби з корупцією, і згодом підтверджується їх соціальна і правова значимість.

Основні наукові здобутки діяльності колективу сектору протягом усього періоду його існування були відображені у різноманітних публікаціях (монографіях, науково-практичних коментарях, наукових статтях, тезах наукових доповідей та ін.). Зокрема, за останні десять років науковці сектору стали авторами (співавторами) таких монографій та науково-практичних коментарів: Лемешко О. М. «Кримінально-правова оцінка легалізації наркодоходів» (2004); Борисов В. І., Гуторова Н. О., Лемешко О. М. та ін. «Протидія організованій злочинності у сфері торгівлі людьми» (2005); Баулін Ю. В., Борисов В. І., Дорош Л. В. та ін. «Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності)» (2005); «Протидія організованій злочинності у сфері торгівлі людьми» (за заг. ред. В. І. Борисова та Н. О. Гуторової) (2005); Демидова Л. М. «Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації» (2005); Борисов В. І., Пашенко О. О. «Злочини проти безпеки виробництва: поняття та види. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки» (2006); «Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження)» (за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова) (2008); Борисов В. І., Демидова Л. М. та ін. «Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні» (2011); Борисов В. І. та ін. «Актуальні проблеми протидії корупційним правопорушенням» (2012); Шепітько М. В. «Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання» (2012); Борисов В. І., Крайник Г. С. «Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою» (2012); Нетеса Н. В. «Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони або використання надр» (2013); Шепітько М. В. «Уголовная юстиция в латинских изречениях и терминах: словарь-справочник» (2013); Демидова Л. М. «Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика» (2013).

Наукові доробки фахівців сектору кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю широко використовуються співро-

бітниками правоохоронних органів із запобігання та протидії злочинності. Зокрема, свого часу швидко поширився серед спеціалістів науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України, виданий уперше в 2003 р. та неодноразово перевиданий згодом.

Крім фундаментальних розробок науковці сектору готують відгуки на автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата юридичних наук, виступають офіційними опонентами по докторських та кандидатських дисертаціях; беруть участь у госпрозрахунковій діяльності Інституту і готують науково-правові висновки на запити юридичних та фізичних осіб.

Так само співробітники сектору беруть активну участь у підготовці та проведенні науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів». Зокрема, протягом 2011–2014 рр. разом з іншими фахівцями Інституту, Всеукраїнською асоціацією кримінального права та Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого започатковано традицію проведення щорічних жовтневих науково-практичних конференцій з актуальних питань кримінального права. У таких конференціях із кожним роком бере участь усе більша кількість науковців із різноманітних регіонів України та зарубіжних країн.

У секторі ведеться активна підготовка наукових кадрів. За час існування сектору підготували та успішно захистили кандидатські дисертації М. В. Сенаторов («Потерпілий від злочину в кримінальному праві», 2005), М. М. Панов («Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення», 2006), М. В. Шепітько («Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання», 2011), А. Ю. Коновалова («Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України», 2012), Н. В. Нетеса («Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони або використання надр», 2012), Д. П. Євтєєва («Кримінально-правова характеристика зловживання опікунськими правами: соціальна обумовленість та склад злочину», 2014), М. В. Кумановський («Кримінальна відповідальність за заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах: соціальна зумовленість та склад злочину», 2014).

Продуктивній діяльності сектору сприяє й тепла атмосфера, що склалася між його співробітниками. Відкритість для співпраці, конструктивна й доброзичлива критика більш досвідченими фахівцями роботи молодших колег, обмін досвідом, цінними порадами, а також взаємна підтримка позитивно відбиваються на творчій роботі колективу.

Академік В. В. Сташис створив умови та визначив вектори діяльності для роботи фахівців сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю. І сьогодні його ідеї втілюються в життя у творчості науковців сектору, приносячи відчутні плоди: сектор продовжує роботу над фундаментальними темами.

Рассматривается роль академика В. В. Сташиса в становлении сектора исследования уголовно-правовых проблем борьбы с преступностью Научно-исследовательского института изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса НАПрН Украины; приводятся основные вехи в деятельности сектора; указываются наиболее значимые результаты его научной работы.

The role of Academician Stashis in the development of Law Sciences Department for the Study of Criminal Legal Issues of Crime Prevention of Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems National Ukrainian Academy of Law; the essential milestones in the practice of Department are considered; the most significant results of its scientific work are indicated.

Рекомендовано до опублікування на засіданні сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 1 від 11 лютого 2015 р.).

Рецензент – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор В. І. Борисов.